

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A törvény területi hatálya.

A törvény hatály-területe a földnek bizonyos meghatározott mennyiségű része, melyen a személyek és dolgok jogi rendjének meghatározása és fenntartása kizárólag a törvény hatalmi forrásának kötelessége és joga. A törvény eszmei követelménye az volna, hogy minden vonatkozásban és rendelkezésében egyforma alkalmazást nyerjen a terület minden egyes részére; de ezt a követelményt még a souverainitás kellékeivel bíró állami törvénynél sem látjuk kielégítve; mert részint a viszonyoknak területek szerinti különbözősége, részint bizonyos területekre nézve a történelem folyamán kialakult kivételes állapot jogi megcsontosodása, részint egyes területekkel szemben politikai esélyességből vagy belső, esetleg — s többnyire — külső érdekből tett engedmények az egyforma alkalmazásnak útjába állanak.

Az államnak alkatelemei: terület, nép és főhatalom és pedig a geographiailag határolt terület oly annyira főfontosságú alkatelem, hogy kívülről nézve, az államfogalmat csaknem fedi. Az állam népének egeseire vagy egyes csoportjaira külső souverainitás hatását is megengedheti, a souverain akarat egyes nyilvánulásait más állam érdekében megkötheti, még mind e mellett az állam egysége csorbítva nincs; de ha területének egyes részei kerülnek bármily kis mértékben is idegen hatalom alá, ezekre a területekre nézve az állam egységének fogalma elveszett. Ideális szempontból tekintve az egyháznak, mint lelkiországnak a terület nem képezi alkotó elemét; még a nemzeti egyházak kialakulása sem törte át azt a felfogást, hogy az egyház egyetemes, az egész világra szóló; alapja az Ur Jézus Krisztus, határai a lélek végtelen világában elmosódnak. Maga Jézus kiveszi a területi határok közül, mikor azt mondja, hogy

az ő országa nem ebből a világból való; Pál apostol lelkének egész hevével küzd az ellen a felfogás ellen, mely a particularismus nyügébe akarja szorítani azt, a mi egyetemes. Ő előtte egy olyan egyház lebegett, mely a Krisztusban való lelki kapocs útján minden külső szervezet nélkül egy testté tartson össze zsidót és pogányt egyaránt. Ámde az élet nagy mértékben át szokta formálni az idealokat; az ujszövetség lelki egyházának a lelkiségből kivetkeztetéséhez az első lökést az az érintkezés és viszony adta meg, mely már a keresztyénség ifju századaiban állam és egyház között kifejlődni kezdett; a látható szervezet a császárok keze alatt kezd kialakulni s mikor a pápák világ-politikája a főszűlyt arra helyezi, az egyház fogalmát — mondhatni — éppen a külső szervezet nyelte be. A külső szervezetnek terület kell s történhetett volna-e másképp, minthogy a pápák világoralmi vágya, majd tényleges világoralma ebbe a területbe az egész ismert világot bevonta. A lelki egység új szövetségi idealját tehát rideg kezekkel forgatta ki a gyakorlat. A róm. kath. egyház mint világ-egyház ennél nem is ment sokkal tovább; az egységet és egyetemességet, — ha másként nem is — legalább a világ-szervezetben megtartotta. A nemzeti egyházak részéről tettek ugyan kísérletek a szervezeti egység megbontására, mint ez az angol és gallicán egyház történetében látható, de mindezek a kísérletek hajótörést szenvedtek azon a merev conservatismuson és következetességen, mely a vatikán politikájának sarkételét képezi s a mely sikeresen tudta és tudja kibőjtölni az ellenséges viszonyok életét. A kánoni törvénytár ma is közönséges jogforrás s mind azon rendelkezéseiben, melyek későbbi törvények, concordatumok és egyetemes jogszokás által hatályukat nem veszítették, egyetemesen kötelező.

A protestáns egyházat már keletkezésének

körülményei messzebb sodorták az egység ideáljától. A lelki egység érzése a szétszaggatott részek között mély és erős ugyan; de az egyetemes szervezet hiánya miatt csak időben eldarabolva, congressusok útján nyerhet kifejezést. A protestáns egyház szervezetében a nemzeti szétagoltság elve érvényesül. A keletkezésnél ez erőt képviselt a cosmopolitu római egyházzal szemben; mert a vallásos érzés a nemzeti érzéssel társulva a hódításhoz gyorsaságot és hatékonyságot nyert; de a nagy világegyházzal való küzdelemben a megosztott erők könnyebb legyőzésének hátrányát kénytelen szenvedni. A protestáns egyház alkotmányát és külső szervezetének törvényeit nemzetek szerint különbözően alkotta meg; még az egyházkormányzói forma általános alapelveire nézve sem tudott egyetemes érvényű megállapodásra jutni; egyetemes erejű jogforrása nincs. Az egyes nemzeti egyházak, több kevesebb függésben az állam hatalomtól, szorosabb vagy lazább jogi egységet képeznek, mérhetlen nagy hátrányára a kifelé való védekezés és harc erejének. Az egyházi törvény területi hatálya jobbra ugyanolyan kiterjedésű mint az állami törvényé. Az egyház a készen talált világi keretekbe beilleszkedik. Ha az államtörvény a maga hatályosulásának bizonyos geographiai határokat vet, ebben követi az egyházi törvény is, csak az egység útján való haladásban lassítja még lépését.

A mi egyházi törvényünk területi hatályát illeti, erre nézve az E. T. 1. §-a jelenleg irányadó: „Az evangélium szerint reformált magyarországi keresztyén egyház . . . magában foglalja mindazon reformált vallásu egyházközsegeket, melyek a magyar koronához tartozó országok és tartományok területén léteznek.“ Tehát a törvényhatály területe e szerint egybe esik a magyar koronához tartozó országok és tartományok területével. Kétséget nem szenved, hogy ez a pleonasticus kifejezés, a *magyar államot* akarja jelenteni; kár is volt egyszerűen ezt nem állítani be a szövegbe; mert a magyar állam mind azokat a területeket magában foglalja, a melyekre souverainitása kiterjed; már pedig ez a souverainitas jogilag fennáll a szoros értelemben vett Magyarország, a földrajzilag ugynevezett Erdély, Horvát-Szlavon, Dalmát társországok, a Magyar tengerpart és Fiume felett. Ezek közül azonban Dalmatia — dacára Magyarország kétségtelen történelmi jogának, dacára I. Ferencz ez iránt 1802-ben kinyilatkoztatott elismerésének, dacára V. Ferdinándnak a visszacsatolás iránt 1830-ban tett ígéretének, dacára annak, hogy az osztrák birodalmi alkotmány 1849-ben a visszacsatolásra újabb kilátást nyit — tényleg Ausztriának képezi

egyik tartományát. Az E. T. mikor bő meghatározással részletez, hibát követ el; mert, ha már egyszer nem elégszik meg az egyszerű rövid és világos „magyar állam“, vagy a közjogi nyelvhasználat útján megállapított „magyar sz. korona országai“ féle meghatározással, a szűkebb vagy tágabb értelmezés kizárása céljából fel kellett volna sorolnia mindazokat a részeket, melyek együtt alkotják a magyar államot, a magyar sz. korona testét. A „magyar állam“ vagy „a magyar szent korona országainak“ területe alatt kétségtelenül értetik minden terület, melyre a magyar állam souverainitása akár *jogilag* akár *tényleg* kiterjed; de már az E. T. magyar koronához tartozó országok és tartományok“ pongyola kifejezése megengedi azt a kérdést: jelenleg, tényleg vagy jogilag tartozó? Vajjon Fiume benne értetik-e, mert ez se nem ország, se nem tartomány? hanem Mária Terézia 1779. ápril. 23-án kiadott oklevele és a Horvát-Szlavon Dalmátországokkal kötött egyezményről szóló 1868. XXX. t.-c. 66. §-a szerint „a magyar koronához csatolt külön test“ (separatum sacrae regni coronae adnexum corpus.) Nem illenek feltételeznünk a zsinaton részt vett activ állam-férfiakról, hogy saját állásuk „géne“-je tartotta volna őket vissza a szabatos szövegezéstől; hiszen a közjogi helyzet minden legkisebb megbolygatása nélkül meg lehetett volna a magyar államot alkotó minden egyes országrészt említeni. A most hivatkozott törvényt éppen a mi egyházi törvényünket is szentesítő koronás király szentesítette; ez a törvény pedig a 65. §-ban így szól: „Horvát-Szlavon országok területi épségét Magyarország elismeri s . . . ezután is követelni fogja a magyar szent korona jogán Dalmátia visszacsatolását.“ Magyarországnak ezt a jogát tehát a király is elismerte; mert felelős minisztereinek előleges engedélyt adott ennek a törvényszövegnek az előterjesztésére és mert azt szentesítésével a törvény erejére emelte. Mi sem állott volna tehát útjában annak, hogy az E. T. 1. §-a annak idejében teljes korrektséggel és mindenesetre olyanképpen szövegeztessék meg, hogy királyilag szentesített egyházi törvényünk területi hatályának határvonalai világosan, félremagyarázhatlanul meg lettek volna huzva, s nem magyarázatra szoruló definitióban lettek volna körülírva.

Egyházi törvényünk területi hatályának teljes mértékű érvényesülését korlátolja a 8. §. második bekezdése: „Az erdélyi egyházkerületnek az AC) és CC) I. részeiben és az 1691. évi Leopoldinum diploma 2, 3. pontjaiban biztosított joga és a több százados külön állás folytán kifejtett alkotmányos szervezete érintetlenül

hagyatik és részére fönn tartatik, hogy alkotmányát jövőben is a képviseleti rendszer elveivel összhangzóan tovább fejleszthesse." Ez a §. nemzetileg particularis törvényünket még területileg is particularissá teszi. A jogegységben rend, erő és méltóság van, ezt a három szempontot nem lehet, nem szabad a chanoinismusnak áldozatul ejteni. Távol legyen, hogy el akarnám vitatni az erdélyi egyházkerület jogát a specialis alkotmányos szervezethez, hiszen az Approbaták, compilaták, I. Lipót (erre az uralkodóra ugyan nem jó magyar református embernek joga védelme szempontjából hivatkozni), diplomája ezt Erdély számára biztosítják; sőt a hivatkozásnak sokkal méltóbb helye lett volna mind alkotmányozó 1881-iki mind legutóbbi zsinatunk számára a Magyarország és Erdély egyesítéséről szóló 1868. évi XLIII. t.-c. 14. §-a mint a mely már az új alkotmányos aera szülte: „Erdély mindazon törvényei, melyek az erdélyi területen és a korábban úgy nevezett részekben a bevett vallásfelekezetek, egyházak és egyházi hatóságok vallásgyakorlati s önkormányzati szabadságát, jogegyenlőségét, egymás közötti viszonyait s illetőleg hatáskörét biztosítják, nem csak sértetlenül fentartatnak stb.“ Az erdélyi egyházkerületnek joga tehát a külön alkotmányos szervezethez minden vitán felül áll; de a mi jogos nem mindig észszerű és hasznos is.

Ha a két legközelebbi zsinat jegyzőkönyveit megnézzük, valóban nem lehet megütközés nélkül tapasztalni, hogy az elnöki megnyitó beszédekből a teljes unio iránti ohaj kifejezése kimaradt. Sajnálatos dolog, hogy boldog emlékeztető Szász Domokos akkor zsinati képviselő az 1881. évi zsinaton az unio felett megindult vitát a külön állás történelmi alapjaira való merrev hivatkozással vezette be, nem pedig a teljes unio ohajával, oly magyarázat kíséretében, hogy a mi az erdélyi alkotmányból századok folyamán üdvösnek bizonyult, emeltessék egyetemessé mind az öt testvér egyházkerületben. Előmeri az egyesülés szükségét, de csak mértékel kér belőle. A fogyatékosan megconstruált uniot az elnöki záró beszéd felette optimistiusan fogta fel, mikor az „Erdélylyel immár teljessé lett egyesülésről“ olyan elismeréssel emlékezik. A legközelebbi zsinaton is hiába szálltak az unio teljesebbé tétele mellett sikra Lukács Ödön, Begedy István, Fejes István és Antal Gábor, az állapot maradt a régi: particularismus, jogegység hiány és egy törvénykönyv, melynek területi hatálya illusorius.

Az összeülendő zsinat atyáinak bölcsessége, testvéri egyetértése talán megfogja győzhetni a különálláshoz való kicsinyes ragaszkodást és az

új törvénykönyvnek olyan területi hatályt teremt a mely a jog egységében rejlő rendet, erőt és méltóságot egyszer s mindenkorra biztosítani fogja.

Hajduszoboszló, 1902. aug. 5.

Dr. Baltás Dossó,
ev. ref. lelkész.

Gondolatok egyházi törvényeink felett a közelgő zsinat alkalmából.

I.

Egyházalkotmányunk.

Van ugyan hivatalos törvénytervezet a jövő évben összeülendő zsinatra, a mely tervezet mellett egyes véleménye aligha tarthat számot a figyelembe vétetésre: de talán élettapasztalatokon megerősödött meggyőződést elmondani soha sem, itt sem felesleges.

Tapasztalati tény az, hogy nem lehet törvényt olyan szabatosan megszerkeszteni, hogy azt emberi fufang meg ne támadhassa, el ne magyarázhassa; nem lehet alkotmányt olyan biztos szilárdsággal megépíteni, hogy azon az erőszak, meg a gyakorlati élet rést ne üthetne. Ha pedig a törvény megszerkesztésében hézag, az alkotmány meghatározásában következetlenség, ellenmondás van: ez esetben a gyakorlati szükség önként előidézi a törvényt magyarázást, az alkotmány értelmezését. A mi egyházalkotmányunkban hézagok, ellenmondások vannak. Nevezetesen egyházi törvényeinknek mindjárt 2. §-a ezt mondja: „A magyarországi ev. ref. egyház zsinat-presbyteri rendszer szerint igazgatja és kormányozza magát;“ és ennek ellenére a 8. §. 2-ik bekezdése az erdélyi egyházkerületnek külön alkotmányos szervezetét érintetlenül hagyja. Ez az alkotmányos szervezet pedig a presbyter-zsinati rendszerhez még csak nem is közelít. E rendszert és erdélyi egyházkerületünknek e rendszer fentartása mellett a magyarországi református egyház egyetemében elfoglalt sajátos állását én bővebben ismerttettem a D. Pr. Lap 1899. 4, 5, 6. számaiban; tehát újra fejtegetni felesleges volna Most tehát annak hangsúlyozásával, hogy az erdélyi egyházkerület külön alkotmányos szervezete még csak nem is képviseleti, hanem tulajdonlag felülről künduló kinevezési rendszer, egyszerűen szorítokozom annak a ténynek megállapítására, mely szerint egyházunk alkotmányát körülíró 2-ik §. 2-ik bekezdésében ellenmondás van. Sőt, törvény rontásra vezető ellenmondás van a 8-ik §. 1-ső és 2-ik bekezdése közt, mert az első bekezdés parancsolólag kijelenti, hogy „... e törvényeket csak törvényes zsinat magyarázhatja, módosíthatja, vagy törölheti el.“ Mégis az erdélyi egyházkerület a neki, ugyancsak a zsinat által, közvetlen ezen kijelentés után fentartott jognál fogva a zsinat által alkotott törvényeket a maga kebelében, önmagára nézve magyarázza, módosítja, vagy eltörli, hogy a részlegeshez idomítsa az egyetemet.

Nem is a 8-ik §. 2-ik bekezdéséről kellett volna Erdélyről szólni; hanem a szövegezésben e szakaszt a 2-ik §-hoz kellett volna közvetlen csatolni ekképpen: „A magyarországi ev. ref. egyház zsinatpresbyteri rendszer szerint igazgatja és kormányozza magát — *ugy azonban, hogy az erdélyi egyházkerületnek stb.*“ És megfelelően a 8-ik §. 1-ső bekezdése végén is meg kell

• vala tenni az Erdélyre kivételt megállapító megjegyzést. De tovább menve, nem szörszálhasogatásban, hanem a jog terén soha sem felesleges éles megkülönböztetésekben, a határvonalak pontos megvonásában, kijelenthetjük azt is, hogy mivel az AC és CC valamint a Leopold-féle hitlevél országos törvények, vagy ilyen erővel felruházott királyi rendelet, annak, vagy az abban biztosított jognak fenn vagy fenn nem tartásáról egyházi törvényhozás nem, hanem csak az országos határozható volna. Mert ez — tudtommal legalább — soha nem nyilatkozott, a hallgatással megteremtett, helyesebben érintetlenül hagyott *államjogi* helyzetéről az erdélyi egyházkerületnek, az egyházi törvényhozásnak is hallgatnia kellett volna; vagy a mi még helyesebb lett volna, előbb felszólítani az erdélyi egyházkerületet az iránt adandó nyilatkozatra: vajjon hajlandó-e az AC stb. országos törvényekben részére biztosított *külön törvényhozás jogáról önként* lemondani; és csak igenlő felelet után befogadni a magyarországi egyetemes reformált egyház kiegészítő részéül, fennmaradván az egyetemes egyházra nézve még így is a kényszerűség, hogy rázkódások elkerülése végett meghagyja az erdélyi egyházkerületnek a többi százados különállás folyamán kifejlődött alkotmányos szervezetét, ugy azonban, hogy mivel a mint már többször mondtam: ez az alkotmányos szervezet még csak nem is képviselői, egyenesen és határozottan meghagyja és nem „*részére fentartsa*” e kerületnek, hogy alkotmányát a képviselői rendszer elveivel összhangzóan időnként tovább fejlessze. Mert ime a „*fentartás*” mellett az erdélyi egyházkerület a 10 év alatt az ő alkotmányos szervezetét egy lépéssel is tovább nem vitte; alkotmány módosításáról az összeülendő zsinatnak jelentést nem tehet.

Erdélynek az ujtásban nyilatkozó ezen tartózkodását magyarázzák a történelmi alakulások, de nem indokolják a mai állapotok. Erdélyben ugyanis a reformáció felülről lefele terjedt és erősödött meg. A mindenütt élő földes urak befogadván a megtisztított választ, annak prédikálására, terjesztésére ök állítottak be prédikátorokat, tanítókat; ök hordozták mondhatni minden terhet az egyháznak nagyon sok időközön át. Természetes, hogy a népet meg sem kérdezték, viszont ez egész természetesen talála az ő szegénységében, hogy terhet nem hordoz, de semmi jogot nem is élvez; földesura adja neki testi táplálását, az gondoskodik lelkéről is. Innen van hogy nem csak a felső fokozatokban (különben csak egy-egy volt: a szoroson vett papi ügyekre a köz szent zsinat, az összes egyházi ügyekre az országgyűlés, majd Erdély önállóságának megszüntével a népes egyházi főtanács, plenum supremum consistorium) nem látjuk a nép befolyását, de még az egyházközségekben sincsenek presbyteriumok, consistoriumok egészen az 1861-ik évig. Ez hát rendén volt addig, míg az egyházakat a patronusok tartották. De ma és már sok idő óta egyházaik fenntartásának minden terhet éppen úgy hordozzák az erdélyi reformátusok, mint a magyarországiak; sőt mondhatom: a mennyiben az egyházközségek tulnyomó része csekély népességű, sokkal nagyobb terhet hordoz az erdélyi nép, mint a magyarországi. Hiszen p. o. volt egyházközségben Harasztoson a kepe megváltásáig egy olyan gazda, a kinek 30 kalangya (kereszt) buzáján felül termett, az a lelkésznek 3, a kántornak 1 kalangyát oda adott, a mi valóságos tized még akkor is, ha tudjuk, hogy a gyakorlatban többnyire csak a 40 kalangyasok adták meg ezt és kiválasztva a leggyengébb helyen ter-

mett buzát. Bent a székelyföldön meg ugyanazon mennyiséget már 12 kalangya termés után adja a nép papjának, tanítójának és pedig úgy, hogy a lelkész a presbyterekkel együtt a mezőn kiválasztja magának minden gazda terméséből azt, a mi neki tetszik. Ha most saját egyháza fentartásának ezen iszonyu terhéhez hozzávesszük az egyházmegyei, kerületi szükségleteket, olyan arányban, hogy p. o. Harasztos 1100 lélek után fizet ilyen címen évi 41 forintot, Kémer 2200 lélek után 77 forintot: nem találhatjuk igazságosnak e nagy terhet viselő népet az egyház kormányzásának minden jogából kizárni; nem még azzal az indokolással sem, hogy e népet az alkotmány kiterjesztésétől (1848.) eltelet 54 év nem érlelte meg az önkormányzat jelentőségének felfogására, mert hiszen a presbyter-zsinati rendszer keretében megvalósult önkormányzat — a mint ezt a tapasztalat igazolja, — egyenesen a népnek öntudatra nevelését segíti elő, de meg aztán a hol a nép. az ő befolyását, jogát közvetlenül érvényesítheti, gyakorolhatja és a hol ennél fogva annak tulhajtásaival, az önkormányzatra éretlen nép felszegségeinek kellemetlenségeivel a vezetőknek (a lelkésznek) közdönnie kell, az e yházközségi életben itt is megvan az autonomia, ámbár a központosításra törekvésnek a jeleivel, a milyen p. o. az hogy a gondnokok már nem feltétlenül szabadon, hanem az esperes által kijelölt 3 egyén közül választatnak.

Az egyház alkotmányához elválaszthatatlanul tartoznak az iskolák; az egyháznak ezek éppen olyan jelentőségű életelemét képezik, mint a templomok. Ez igazságot elismeri törvénykönyvünk is, midőn az egyházalkotmányról alkotott 3-ik §-ban az iskolákat az egyház önfentartása eszközeinek, az egyház testéhez tartozóknak mondja. Csakugyan ez elemi igazság. Hiszen hol nevel és honnan vesz az egyház magának embereket, ha iskolái nincsenek? Mert vallásos lényeknek születünk, ez tény; vallásos ember is lehet valaki iskolai nevelés nélkül is, ezt is láttam. De egyházas ember, valamely egyháznak hü tagja csak iskolai nevelés útján lehet valaki.

Midőn azonban egyházi törvényhozásunk ezen fentebb idézett akadémikus értékű elvi kijelentésnél megállott; és nem keresett módot az iskoláknak, az egyház önfentartása eszközeinek minden áron és mindenütt megtartására: az egyháznak bizonyos lassu elsorvasztását idézte elő. Mert a felől mindnyájan meglehetünk győződve, hogy ha könnyelműségből, tudatlanságtól, vagy éppen rejtegetett önhaszonlesésből államossítottak is itt-ott egyházi előjárók. ref. iskolákat, de a nagyrészt kényszerűség, vagy a nép követelése vitte erre, a mikor a csábitgatások megköstoltatták egy-egy helyen az iskola feladásából származó megkönnyebbülést. Mert itéljük emberileg. Egy néptől — a mely szegény, inséges, miot Erdélyben és a Felvidéken, a mely az irtózatot állami és községi mindenféle adók (egy saját viskójában keze munkája után élő embernél 10 frt.) mellett csupán papjának és kántorának a fentebb említett arányban adózik, kívánhatná e valaki, hogy még iskolákat is tartson!? Hiszen ez az Ilyés kívánsága volna a sareptai özvegyhez (I. Kir. 17. 11—13.) ugy azonban, hogy a mi inséges népünk e kívánság teljesítése után csakugyan éhen halna. Hiszen így is ezeren, meg ezeren élnek az esztendő nagy részében halén és dolgoznak napokon át e táplálék mellett. Hogy az embernek a szive szakad meg e látáson.

Ki hát a hibás az iskolák elvesztésében? A hivek és előjárók-e? Azokban nincs áldozatkészség, hithűség?

sem ezekben (papokban) elég erély, buzgóság? Lehet itt ott. Én magam is sokat panaszkolok, ősök példájára hivatkozván, az én népem előtt. De azért nem ámitom magam, hogy azzal a néppel, a mely 2 iskolát is csak a régi kívánalmak szerint, tehát nyomoruságosan tudott fentartani, akkor a mikor ő tudja már, hogy iskoláját az államnak átadhatja, képes lettem volna őt iskolát a mai igényeknek megfelelően állíttatni. Ezt senki sem itt, sem másutt soha megtenni nem tudja, mert a mi közönségünk, népünk koldus is, a nevelés magasztos ügye iránt érzékellen, tösvény is, (de *nemcsak a paraszt!*) *Ki hát a hibás? Első sorban kormányaink; azután egyházi legfőbb hatóságaink.*

(Folyt. köv.)

Nagy István.

A szupplikáció, modernizálva.

Evangelium szerint reformált magyarhoni egyetemes egyházunk alkalmazkodva a haladó korhoz, évekkel ezelőtt teljesen megszüntette a régi idők maradványát, a szupplikációt. A megszüntetés minden rázkódás nélkül megtörtént. A tanintézetek hirdető tábláin nem jelent meg a tanév vége felé a szokásos felhívás, hogy a kik szupplikációra vállalkoznak, itt meg itt, ekkor és ekkor jelentkezzenek. Nehány tucat ifju emberrel többen töltötték a családi tűzhely körül a nyári szünidőt, a tanintézetek addigi szokott, de hova tovább apadó bevételét egyideig szintén hova tovább apadó összeg erejéig helyettesítette a visitatio útján gyűjtött adomány és valószínű, hogy ez az adomány idővel ebben az alakjában meg is szűnik, legfőleg addig ha tart, míg a szupplikációs régi élettel ismerős egyházmegyei kormányzók s lelkészek a régi csapáson haladva, a buzdítás aetherinjectionójával a teher alatt anélkül is roskadozó egyházközségekben fenn tudják tartani az adakozás hajlamának pislogó életvilágát. Az elvesztett jövedelmi forrás apránként való eldugulását a tanintézet észre sem veszi. És ez mind igen jól van így. A ki a falusi papok közül vissza emlékezik a szupplikáció virágzó korszakára, a midőn egyik másik iskola rajként bocsátotta ki a szupplikáns ifjakat, ha őszinte akar lenni, nem fogja tagadni, hogy biz a folytonos szupplikáns-fogadás sok alkalmatlansággal járt. Mert még az hagyján, hogy a debreceni, pápai s pataki theologus ifju megjelent; okosan ellehetett nagy részével diskurálni; az újságírodalom szűkebb, fejletlenebb idejében, a közlekedési viszonyok kedvezőtlenebb korszakában kevesebb volt az elhagyott alma materrel való érintkezésünk, az érintkezés fogyatékoságán sokat pótol az, a mit az ifjak útján közvetlenül hallottunk, megtudtunk, kellően megszürvén egyik-másik szupplikáns uram öcsém némely nagy mondását. De bizony, mikor például a turóc-szentmártoni polgári iskola betegsegélyző egyletének a két küldötte állított volt be, épen e sorok írójához is, s az ilyen apró emberekből julius és augusztus hónapban minden hétre jutott egy-két vándorló: valóban nagy önmegtagadásba került, ha az ember ki nem fakadt, mert sehogyse fért a fejünkbe, hogy a kálvinista papnak az is kötelessége, hogy félbe hagyván minden gazdasági munkája után való látást, ő maga a szupplikáns szórakoztassa, a felesége pedig mindenkor készen legyen a tálniivalal, mert nem lehet tudni, mikor érkezik szupplikáns.

Ugy látszott, hogy a nemes tanuló ifjuság sem

áhitotta vissza az elavult intézményt; ha akadt is egy-két diák, ki a betyár romantika kaptájára megsiratta a változást, komoly hang, számot tevő szóemelés nem nyilalkozott meg a dolgok új rendje ellen.*

Azonban, egy-két év óta a vándorlás, a kódorgás szelleme kezdte elfogni ifjaink egynémelyiket. S mondhatom, hogy a garas nélküli elindulásban s távol, még a haza határain túl fekvő országokba való gyaloglásban egyik-másik tanuló ifju olyan rekordot ért el, hogy a riporterek legendahőssé avatták a kitarító diákot s olyan nimbuszal övezték merész gyaloglási s (a mi mindenkör a fő) állandóan üres zsebben jelentkező bravurját, hogy sok százan megirigyelték a dicsőséget s évről évre hova tovább több ifju veszi kezébe a vándor botot és megy, ki Budapestre, ki Fiuméba . . . gyalog. Nem is kell készülődés hozzá. Egy bur kalap; könnyű, világos színű, térdig érő nadrág; térdén alul végződő fekete vagy egyéb barna színű harisnya; megfelelő készítményű, többnyire feltűnő szabású lábbeli és egy turista bot: ime, csak vállalkozó ifju kell belé és előtűnk áll az újkor modern szupplikánsa. Mintha a bolygó zsidó ördöge fogta volna elő diákjainkat: ma utazik száz meg száz, gyalogol faluról-falura, városról városra, kilincsel a hol teheti, ha nem is mindenik, de legalább az élelmesebbje. Mert hiszen akadt ifju ember, a ki, míg Kassától Debrecenig érkezett, nemcsak megélt a könyörület szivek asztaláról; nemcsak kipihente a gyaloglás fáradalmait a magyar vendégfogadás puha vankosán, hanem tárcáját is megrakta annyi koronával, a menyit ugyan nem egyhamar lesz egyszerre a zsebében. S a mi nagy merészségre (vagyis inkább meg gondolatlanságra) mutat a szülők részéről is, a modern szupplikáns nem az iskola felsőbb tanfolyamainak ifjából telik ki; kezébe veszi a turista botot már a gimnásiumi 4-ik osztály növendéke is, barangol az esztergomi tanítóképezdész, a polgári iskolák növendéke; megindult, lábra kelt egy nagy sereg, mint nyári eső után az apró békahad, mindenik áhitja a dicsőséget, hogy neve újságba kerüljön, sőt maga gondoskodik arról, beállván utazása saját külön tudósítójának, s talán rámba foglalva őrizi meg a lapot, mely az ő nagy dolgait a nyomdafesték segédelmével fen tartja a halhatatlanságnak.

Ha fentebb azt mondtam a régi szupplikációs intézmény megszüntetésére, hogy az jól volt úgy: erre már nem vagyok hajlandó részemről a helyeslés pecsétjét feltétlenül reá ütni, sőt azt hangoztatom, hogy teljességgel nem jól van így. Állításomat indokolni fogom a következőkben.

Kifogást tehetnék mindjárt az ellen is, hogy a 14—15 éves gyerkőcembernek heteken át vándorolni, gyalogolni merénylet számba megy a testi egészség ellen is. De — feltéve hogy a fejletlen, sőt épen rohamos fejlődés alatt álló testi szervezetre nem is hatna kártékonyan épen a legmelegebb évszakban a vándorlás — paedagogiai tekintetektől határozottan el kell itélnünk ezt a körtünetet. Míg a régi szupplikációs rendszere fennállott, a kibocsátott ifjak a tanintézet megválogatott ifjai voltak; jótékony cél állt vándor utjok előtt, utasítással voltak ellátva, s kötelesek voltak a megkeresett egyházak lelkészei rendelkezésének alávetni magukat. Ilyen módon ellenőrzés alatt állottak s mint tulajdoképen hivatalos funkcióval megbízott küldöttek jelentek meg a gyüle-

* Ha emlékeztünk nem csal: valamelyik főiskola akadémiai hallgatói kérvényt irtak volt a szupplikáció fentartása érdekében. Az eredménytelenség nem ejtett senkit se kétségbe. Szerk.

kezeteknél. Működésök eredményéről beszámoltak. A világért sem azt akarom én ezekkel mondani, hogy ilyen intézkedések korlátai között is valamennyi szupplikáns mintaszerűleg viselkedett volna, mert hiszen én magam is tudok reá esetet, a mikor botrányok fordultak elő. De az ilyenek csak kivételes esetek voltak. Hanem azt kérdelem, hogy ha a megrendszabályozott ifju is bottlott: mit nem művelhet még a szabadjára eresztett s felette tapasztalatlan gyerkőc-diák, a ki legfőleg az érettségi vizsgáig jutott még el, jórésze még addig se? Hiszen az a jól ismert maga-lában való járásra irányzott törekvés, mely gyermekeinknél unós-untig, kivétel nélkül jelentkezik, bő teret talál a vándor uton; s a függetlenség, az önállóság ilyenkor kínáló alkalmát csupán csak a jóra fogja-e az ifju diák kihasználni? Ezt elméletileg se lehet feltenni. A gyakorlati valóság pedig határozottan kedvezőtlen tüneteket mutat. Már magában az a körülmény, hogy a modern szupplikáns elvárja a közönségtől, hogy az őt minden ellenérték szolgáltatása nélkül lássa el: a proletárságra vezet. Mert meg szokja ám az ifju az ingyen-életet; ő csak megy és megy, legfőleg néz és szemlél, *gyönyörködik*, sőt *mulat*, ingyen, a más javából; ha ez egy nyáron sikerült, a másik nyáron még jobban sikerülhet, az inger meg van, a kielégített vágy újra meg éhez, s a házálás rendszere megismétlődhetik, a mint-hogy ismétlődött is nem egyszer, pedig még nem is olyan régi keletű a systema... A leégett vagy dűledező templomok felépítésére könyöradományt gyűjtők igazolvánnyal s illetékes helyen nyert meghatalmazással kelnek utra; a meglátogatott község vagy város hatóságától külön, záros határidőre szóló engedéllyel háznak a kéregetők; nem önmagoknak gyűjtenek, nekik legfőleg az alamizsnának is csak a morzsájából jut valami fáradságos, sok törődéssel járó vándor utjokon. A modern szupplikáns ellenben saját vállalkozó, a kényelmes ellátást fel- és megtaláló, senkinek másnak nem szolgáló; ha bele un a mulatságba, abba hagyja, haza tér, vagy ha kedve úgy hozza magával, tovább folytatja; a hol nagyon szives fogadtatásra talál, visszatérőben a látogatást megrepetálja (ime, ez az egyik s talán egyetlen „*tapasztalás*“ mellyel életét gazdagította), hazaérkezés után mint világlátott ifju gérálja magát, a ki a tekintélyek sorában kiköveteli magának a tapasztaltabbakat megillető fokozatot s az azzal járó elismerést.

Még azzal se nyugtathatom meg magamat (minden tisztelet a kivételnek!), hogy e vándor had kifogástalanul viseli magát. Arról értesülök például, hogy ezek az apostolok (hogy ismerik a tradícióból a szupplikáció történetét!) a nagyobb tanintézetek helyén a benn nyaraló diákoknál szállásolnak be. Ki igazgatói engedéllyel, ki anélkül. Megtörtént, hogy a garázdaságba menő viselkedést a tanintézet szállástadó ifjai megelégtették, s kiadták a hivatlan vendégnek az utlevelet. Ez nem jött zavarba, tovább ment a tanintézet épületének a másik szárnyára, s egyik-másik cétusban megint kihuzta egy ideig. Abban a szerencsés — vagy tán ez ujkori vándorlást tekintve — inkább szerencsétlen helyzetben vagyok, hogy lakásom országutak esomópontján esik. Pár héttel ezelőtt két ilyen turista-kosztümöt öltött diák keresett meg. Hogyan gyűjtötték a tapasztalatot? Ugy, hogy mivel igen el voltak fáradva, reggel későn keltek fel; délelőtt elidőztek a serházban, délután ebéd végeztével, mivel még mindig „igen el voltak fáradva,“ aludtak, estve, a vacsora végeztével sétára indultak s valamelyik kávéházból az éjféli vetette őket a szállásra. A szomszéd községbe a vicinálison

„kigyalogoltak“; ha már én hozzá is megtalálták a jogcímet a bekopogtatásra (nemcsak kálvinista pap vagyok, hanem az ő gymnasiumjokba is jártam ezelőtt circa 40 évvel): a szomszéd községben felkeresték az én ismerőseimet, s az én ajánló levelem... nélkül ugyan, de mégis reám hivatkozva, egy pár napig ott is jól időztek.

Ha már ezek után is azzal áltatná valaki magát, hogy az új alakjában feltámasztott szupplikáció paedagogiai tekintetéből nem esik kifogás alá: erősen csalódnék.

Azzal, hogy a cél tapasztalat- és ismeretszerzés lenne: mellette érve ni nem lehet. Ugyan, míg ez a sáskajárásnak nevezhető új ismeretszerzési módszer a mai alakjában ki nem volt használva: hol gyűjtöttek tapasztalatot, ismeretet ifjaink? Igaz, hogy nagy nevű államférfiakra is történik hivatkozás, akik Európát vándorolták volna be. De hát azok már meglelt férfiak voltak s bizonyára a saját zsebükre utaztak. Lám, egyik mágnásunk is szükségesnek találta, hogy zsebére-igérgetéssel ösztönözze a nála járt diákokat élményeinek a leírására; valjon az utazgatók hányad része lesz olyan szerencsés, hogy ilyen kecségető ígérettel találkozzék?

S bár megrovásnak tehetem ki magam vele: nem hallgathatom el, a mit sokan mások tartózkodásból elhallgatnak, hogy bizony, kivált a falusi embernek nagyon a terhére vannak ezek a vándor ifjak. A falusi embernek nyáron van a legtöbb dolga, annál fogva ne rója fel neki senki, ha kijelenti, hogy a folyvást kilyeselő modern szupplikánsok látogatását szívesen elengedné. A közönség alamizsnálkodó képessége és hajlama is elég próbának van kitéve, ha újabb próbának nem néz is elébe. A „nyugdíj nélkül hagyott“ existenciák, a költségből utközben „kifogyott“ kéregetők, a régi idő ismerősei közül ma már züllésnek indult alakok a nélkül is ugyancsak reánk nehezednek; a valódi szükség is nagy, mért csináljunk mesterségesen céltalan újabb szükségletet?

Én azt hiszem, hogy az iskola padján, a szülői háztól távol eső városban a tíz havi tanév kitöltése után bizony okosabban cselekszik a gymnasista gyerek, ha a szülei háznál, a család körében vonja meg magát. Soha se észleltem, hogy a szeptemberben iskolába küldött fiu június végére szembetűnő gyarapodást mutatott volna fel test szerint, de azt igen, hogy a nyári szünidőről visszakerült tanuló a szülei háznál úgy megerősödött, nőtt, egész testszervezetében oly szembetűnően fejlődött, hogy bátran neki feküdhett az új tanév köteletségének. Valjon állhat-e ez a napról-napra vándorló diákra nézve? Látatlanba is kimondhatjuk, hogy nem áll, sőt jó szerencse, ha egyik másik áldozatául nem esik a szenvedéllyé fejlődött vándorlásnak. Pihenés kell a szünidő alatt úgy a testnek, mint a léleknek, a mi alatt azonban távolról sem merő tétlenséget, hanem mérsékelt, de semmi esetre se erőltett foglakozást értek. E közé pedig a hetekre terjedő szüniidei gyaloglás teljességgel nem sorozható.

Am bámuljak és magasztaljak hát némelyek a lábára kapott diák-vándorlást; bár legyenek, kik annak feltétlen hivei kívánnak maradni ezutánra is: én azt ajánlom, hogy az igazgató urak, de mások se élesztgessék sem ajánló levelekkel, sem semmiféle buzdítással, fejletlen tanuló ifjainkban az igazgató utazási hajlamot.

Meg van arra a mód, hogy ifjaink ismereteket, tapasztalatokat gyűjtsenek, ha ily módon vándor utra nem kelnek is.

Ez a nyári utazgatás a megnyilatkozott alakja-

ban az újdonság ingerével hat a nagy közönség felületesen gondolkodó részére. Epen azért jól tudom, hogy szavaim úgy ezeknek mint az ifju vándoroknak a fülében nem fognak kellemesen hangzani. De ha azt nézzük felszólalásainkban, hogy mi tetszik és mi nem, csak az előbbi tartjuk szem előtt: akkor ne szóljunk soha semmit.

Hát csak siessetek kedves ifjak a szülői házhoz; addig lesztek boldogok, és addig áldottak, míg oda vágytok repeső szívvel! S szánjátok azt, ki mostoha sorsa miatt nem leli otthonát a családi tűzhelynél, kit talán a megélhetés gondja a szünidő alatt is nehéz munkára kényszerít. Sokszorosan jaj annak, a kit hajlamai távol vonzanak az apai hajléktól, ki a szülők tekintetét kerülni törekszik. Nekem édesebb volt a barna kenyér, melyet áldott édes anyám nyújtott, annál a csemegénél, melyet fáradságos munkámmal kiérdelve, idegen asztalnál elköttem.

Befejezem azzal, hogy mérsékeljük, szorítsuk kellő korlátok közé az új szupplikációt, sőt — ha lehet — szüntessük be véglegesen éppen úgy, mint a régít.

Rusticus.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházkerületi jegyzőkönyvek.

Már régebben vettük a felső szabolcsi egyházmegye tavaszi közgyűlésének jegyzőkönyvét. A jegyzőkönyvi számok átolvasása arról győz meg bennünket, hogy a felsőszabolcsi egyházmegye gazgatásában pezsgő élet uralkodik. Az esperes mindenre kiterjedő időszaki jelentése hü képét adja a múlt közgyűlés óta lefolyt egyházmegyei eseményeknek. A jegyzőkönyv közli a missiói bizottságnak a missiói lelkészek eljárásáról s egyházhatósági ellenőrzéséről szóló missiói szabályzati tervezetét, mely gondos körültekintéssel öleli fel mindazokat az eseteket, melyek a missiói működés körében felmerülhetnek. Egy passusára azonban mi észrevételt kell tennünk. Az V. 5. pontban ezt olvassuk: „végül az e. m. közgyűlés keresse meg a főtiszt. e. ker. közgyűlést a missió-ügy fejlesztéséhez szükséges lelkészi és tanítói buzgóság felébresztése végett, hogy emelje a lelkész és tanítóképzés színvonalát úgy tanulmányi, mint különösen a vallásosság és egyháziasság tekintetében; e felterjesztését indokolja missiói bizottságunk ama keserűséggel teljes tapasztalatával, hogy a mi a lelkészképzést illeti, ez mély sajnálatunkra nem áll azon a magas fokon, mely az erkölcsi, egyházas és vallásos érdekek kielégítése szent céljának egészen elciget tenne, mivel theol. tanáraink e tekintetben közvetlen és egész életre kiható és döntő befolyást nem gyakorolnak ifjainkra; a mi annyival is fokozottabb (már ugyan mi? rov.-vezető.) mert ifjainknak tanulmányi előhaladásukról sem lehet a lelkészi közvélemény (?) tájékozva, miután theol. tanáraink kevés kivétellel alig adják tudtul a nyilvánosság előtt, hogy minő értelemben (?) képzik a jövőndő lelkészeket.“ Ime, egy zavaros gondolatmenet, mely nem tudja, vagy nem akarja érthetően kifejezni magát. E néhány sorban annyi mezőt kalandoz át, hogy bele téved saját okoskodásába s nem találja meg a kivezető utat. Annyit sejtünk belőle, hogy a stilizáló előadó a theologiai tanárok működésével nincs megelégedve. De ha megelégedését csak akkor sikerül megnyerni, ha theol. tanáraink „közvetlen és egész életre kiható be-

folyást és döntő hatást fognak gyakorolni ifjainkra:“ fájdalom, azzal se biztathatjuk, hogy önmagával valaha meglehetne elégedve ha mindjárt mint theologiai tanárnak, az ő kezébe lenne is letéve ennek a „kiható és döntő befolyást“ biztosító működésnek a feladata. Az ilyen szerte csapongó okoskodással nehéz még vitalkozni is. De mert az intenció előttünk valamenyire mégis sejtethető, per analogiam figyelmébe ajánljuk az előadónak, hogy a jogi tanfolyamot végzett ifju, ha bírói pályára lép, a gyakorlati szolgálat közben szerzi meg a bírói szolgálat teljesítésére szükséges képességet amaz elméleti ismeretek alapján, a melyeket az iskola falai között szerzett. Fiat applicatio. A segédlelkészi szolgálat idejét nem azért állapította meg az elméleti képzésnek éppen felényi tartamával felérő időben egyházi törvényhozásunk, hogy a s.-lelkész két évig egyebet se tegyen mint főnöke helyett kereszteljen, eskessen, te messen és predikáljon, hanem azért, hogy az „elméleti képzés színvonala“ után a rendes lelkészek „az egész életre kiható befolyást és döntő hatást gyakoroljanak ifjainkra.“ Kiváncsiak vagyunk reá, hogy ha a szabályzat érdemileg tárgyalás alá vétetik a következő gyűlésen: mi lesz a sorsa a szabályzathoz a missiói bizottság által oda toldott indítványok közül az 5-ik szám alattinak? R—v.

Ugyancsak vettük a beregi egyházmegye tavaszi közgyűlésének jegyzőkönyvét is, mely 84 jegyzőkönyvi szám alatt 46 nyomtatott oldalon közli a határozatokat, még pedig a felsőszabolcsi egyházmegyével egyező eljárás szerint a bírósági ítéletek száma folytatását képezi a kibocsátott jegyzőkönyvben foglalt s egymásután sorozott közgyűlési végzésszámoknak, a mi aligha helyeselhető beosztás. A rövidre vont esperesi jelentést bőven kiegészíti az egyházlátogatóság munkálata alapján gondosan egybeállított „egyházrajz“, melynek adatai szerint az egyházmegye népessége 50418 lélek az összes szaporodás 2200; kegyadományokból és szorgalmi keresetből 14,803 k. 48 fillér bevétel volt s az építkezések és javítások értéke 13,303 k. 15 fillére rugott. Örvedetes jelentések kerültek be a missiói egyházakból, a bírósági ítéletek nem voltak kénytelenek súlyosabb természetű ügyekben ítélni, a mi mindenestre megnyugtató körülmény. R—v.

IRODALOM.

Vezérelv a tanári pályán. Az Orsz. Tanáregyesület 1902. évi ápr. 2-án tartott gyűlésén felolvasta Váro Ferencz. A „Magyar Pestalozzi“ külön lenyomata. Ára 40 fillér. Kapható Mátyásföldön, Budapest mellett Magyar Pestalozzi szerkesztőségénél.

Szerző panasszal kezdi. Az állam különbséget tesz állami és nem állami tanárok közt, pedig mindenik ugyanazt a munkát végzi. Hiába: „az ujjaink se egyformák, a kis ujj az utolsó s annak a baját veszik a legkönnyebben kicsibe, semmibe.“ Vigasztaljon azonban, hogy bajaink ellenében nekünk egy parányival több jutott a hivatásból és megbizásból. Igyekszik azután a ref. tanár vezérelvét megalkotni. A székelység anyavárosába, Székely-Udvarhelyre vezet bennünket, hol ő, mint kinevezett állami tanár látja, hogy az emberek „mint törekednek összeszerezni az adófillereket, száznál is több harisnyás földmives székely ember fogja befizetni adóját, hogy kiteljék belőle csak az ő fizetése.“

Ezért fog ő mint tanár arra törekedni, hogy a gyermek, kinek apja kapát, kaszát vagy iparos szerszámot forgatott, szívével a népé maradjon, s hogy megértsék tanítványai, hogy a hazaszeretet csak a munkás és szegény nép millióira kiterjesztve erény, e nélkül hiu kérdésese a teleplezett önzésnek. És mégis szerző szerint a nép megbecsülésére való nevelés vezérelve nem bőven termi gyümölcsét. Még a népből kiemelkedett ember sem becsüli meg a népet. A nagyiskolában először megjelenő szegény gyermek félénken huzódik meg szegényes apja ködmenebe, de mikor már második évben megjelenik az igazgatónál, hogy beírassa magát, takargatja szegény apját pajtasai előtt. A művelt középosztály gyermeke sem becsüli a népet eléggé. Épen ezért az iskola feladata volna, hogy nevelő hatásával arra törekedjék, hogy „minden intelligens életpálya a nép javának hozott öntudatos áldozat legyen.“ A néptanító se akarjon egyéb lenni, mint a köznép legértelmesebb embere. Több székely tanító még ruházatában is népies. Az iskolán kívül pedig ő is földet művel, gyümölcsöt termel stb. Ebből a nép szemléletileg tanulja meg szeretni azt a munkát, melyből él. Szomorú dolog az, ha a tanító panaszkodik, hogy neki nincs megfelelő köre.

A néppel érintkezni kell, hogy megszerethessük. A régi diákelet legátioja, szupplicatioja alkalmas volt erre. Antaeusi érintkezésnek nevezi a batyutvivő legátusnak, supplicansnak, mendikánsnak az anyafölddel, a néppel való érintkezését. Talán lehetséges volna ma is egy modern legátio. Valamely tanár egy-egy csapat diákkal elmenne vidéki ünnepélyekre, felolvasásokra stb. Nagy szolgálatot tenne az, a ki Mátyás király példájára szemléltetni tudná azt az elvet, hogy „a papiros műveseket azért táplálja az a nép, hogy lassanak helyette.“ A nép megbecsülésére a tanár lélektani és erkölcsi példákkal, irodalmi olvasmányokkal, történelmi adatokkal taníthat. Bemutat szerző egy ilyen régi szabásu professort, ki ilyen értelemben vett „utavalókkal“ látta el tanítványait „főleg a gyalogösvényekre, melyek a kunyhók felé és a nép szívéhez vezetnek.“ Ezért indítványozta szerző, hogy az Orsz. Ref. Tanáregyesület gyűlései alkalmával különös gondot fordítson az illető iskola vidéke községének megismerésére.

Ime, Váró Ferencz felolvasásának gondolatmenete. Felolvasó tanári pályáján szerzett tapasztalatainak a tanúságait adta elő, s ezek a tapasztalatok s jó tanácsok annyivalinkább megszívlelendők, sőt követendők, mert a református iskoláknak ez volt s ez kell, hogy legyen ez után is a traditioja. Midőn tehát ezt a füzetet a legmelegebben ajánljuk mindazoknak a figyelmébe, a kik ref. tanügyünknek bármely fokon munkásai, vagy ref. tanügyünk barátai, azzal az óhajással zárjuk be ismertetésünket: vajha a ref. iskolák és a ref. nép közti Antaeusi érintkezés meg ne szakadna, sőt a jövőben még erősebb lenne!

Az utolsó római költő. Tanári székfoglaló értekezés. Irta Luce Béni kolozsvári ref. gymnásiumi tanár.

Szerző a római irodalom hanyatlásának korszakából vette értekezésének tárgyát, a mikor már csak a nyelvet kapták az írók Rómától. Claudius Claudianusról, az ugy nevezett utolsó római költőről szól, kinek életéről nagyon keveset tudunk. Szerző a rendelkezésre álló adatokból igyekezett összeállítani a költő életrajzi vázlatát, nagy gonddal ismerteteti fentmaradt műveit is. Behatóan foglalkozik panegyrisziveivel és eposzaival, valamint azoknak az irányával. Midőn dicsérelőleg

emlékezünk meg arról a lelkiismeretes munkáról, melyet szerző végzett, nem mulaszthatjuk el, hogy a ref. iskoláinkban szokásos székfoglaló értekezésekről nagy általánosságban pár szót ne kockáztassunk.

Csak a modern és classicus nyelvek köréből vett tárgyakról van szó. Szerintünk az ilyen székfoglaló értekezéseknek nem képezheti feladatát az, hogy valamely eddig még egyáltalában nem méltatott, vagy kevésbé méltatott írónak kevésbé ismert, vagy épen ismeretlen (s talán jogos indokból nem ismertetett) művét ismertessék. Hagyjuk ezt a feladatot a tudósoknak, kik hivatásszerűleg foglalkoznak az ilyenekkel. A székfoglaló értekezés tárgya lépjen szorosabb összeköttetésbe a tanár tulajdonképeni feladatával s a mai irodalmak örök mintáival s azok szerzőivel foglalkozzanak, van még ott számtalan olyan szempont melyek más és más világitásban mutathatják be egyik másik classicust. A hanyatlás korszakának íróival pedig ne sokat törődjünk. Egyáltalában nem tartozik a középiskolai oktatás feladatai közé jelentéktelen régi írók töredékes és valószínűségekre alapított életrajzának megalkotása és töredékes műveiknek erőltetett méltatása. A középiskolai tanár foglalkozzék azokkal a nagy írókkal, a kik valóban hatással voltak a világirodalomra s nemzeti irodalmunkra is. Ha azonban az illető tanárt neimes ambíciója tudományos kutatásokra sarkalja, ez mindenestre dicséretreméltó, de mikor a tanár székfoglaló értekezést tart, akkor ne mint tudós mutassa be magát, hanem mint leendő tanárt.

Különb en tanulságos füzetet melegen ajánljuk a szakemberek figyelmébe.

Debrecen 200 év előtt. Irta Zoltai Lajos. Ára 50 fillér. Kapható szerzőnél Debrecenben. Szerző azt a célt tűzte ki maga elibe, hogy egy darab követ próbáljon faragni ama nagy épület falaihoz, mely a nemzet mezőgazdasági tevékenységének 1000 éves multját hirdeti. Abból a korból veszi tárgyát, a mikor a szántóvetőnek az eke mellett is szabályát, puskát kellett személye, munkája védelmére magával hozni; a mikor csak dűledező romok jelölték az egykor virágzó falvak helyét, a föld népét pedig vagy leölte, vagy hontalan bujdosásba kergette a török, tatár, a parlagon heverő elvadult mezőket azonban a csodálatos kitértésű szivós debreceni polgárság vette gondjaiba, s a megsemmisített kulturát új életre támasztotta.

A rajzolt kor a XVIII. század első pár tizede, de részben visszanyulik a XVII. század utolsó éveibe is. Részletesen ismerteti a város népességi, foglalkozási viszonyait, az adózási viszonyokat. Eredetiben közli azt a vázlatos rajzot, melyet Pestmegyéből érkezett deputatus conscriptorok készítettek Debrecen akkori formájáról s gazdasági életéről. A vázlat igaz, hogy tulzott, de szomorú képet ad. Ismerteti a város közjövédelmét is. Mint az itt elsorolt fejezetekből is kitűnik, szerző a Debrecen kétszáz év előtti társadalmi és közigazdasági állapotainak hü képét igyekszik nyújtani. Feladatát a rendelkezésre álló szük keretben, (egy folyóiratban jelent meg) elég jól oldja meg s azt az óhajást ébreszti fel az olvasóban: vajha Debrecen város multjának más korszakából is hasonló képet készítené szerző!

Mint Debrecen város multjának egy tanulságos részletét, melegen ajánljuk ezt a füzetet a város multja iránt érdeklődők figyelmébe.

A nagybányai ref. egyház története és 1896. évi állapota. Ára 20 fillér, a füzet jövedelme a Gergely-alapot növeli. Különlenyomat a Soltész János ombodi ref. lelkész összeállításában: „A nagybányai ref. egyházmegye története“ c. alatt megjelent munkából.

A gondosan megírt munka részben Gergely Károly részben Soltész Elemér ref. lelkész munkája. A nagybányai ref. egyház 1547. körül alakult Kopácsi István reformátor buzgólkodása folytán, ki ott jeles iskolát is alapított, mely hat osztályu gymnasiummal összekötött akadémiai tanfolyammá, azaz rendes főiskolává lett, a hol lelkészeket és tanítókat képeztek. Az egyház két lelkészt tartott fenn, a környéken is sok ref. egyház állott fenn, de az ellenreformáció ezeket nemcsak visszahódította, hanem el is oláhosította őket. Eloláhosodott volna a maroknyi református magyar is, ha az 1671. után megindult erőszakos térítéseknek engedve, visszatért volna az „egyedül üdvözítő“ egyházba. A jezsuiták garázdálkodtak itt is, kiket a kuruckorban elűztek ugyan, de a szathmári béke után visszatérve, folytatták ismét aknamunkájukat. A jezsuita rendnek 1773-ban történt kiűzése után lélegzettek fel ismét a nagybányai reformátusok s már 1792-ben új templomuk alapkövét is letették, s azóta folytonosan tart a fejlődés. A mai viszonyok ismertetése fejezi be a füzetet.

Nem mulaszthatjuk el, hogy nem ugyan erről a műről, hanem általánosságban a ref. egyházak történelmének kidolgozási módjáról egy megjegyzést ne tegyünk. Valljuk meg az igazat, hogy a D. P. Lapban eddig megjelent dolgozatoknak igen nagy része nem nyújtja az egyes egyházak multjának hü képét. Körülbelül egy mintára megy mindenik. Beszámolnak az illető egyház alakulásának viszonyaival (különben ez is rendszeresen csak sejtésen alapul), elsorolják a lelkészek neveit, fizetéseit, tanítók számát, neveit, fizetését, templom, torony, harangok iskola-épületek, Urasztalához tartozó eszközök történetét stb. Fontos dolgok ezek is, de vannak fontosabb dolgok is, melyek még hiányzanak a dolgozatokból. Ilyenek: az egyház belső életének vázolója. Az egyházi és városi (községi) előjárás egymáshoz való viszonya, azok hatásköre, az egyház és a város által gyakorolt erkölcsi felügyelet mértéke s annak eredménye, a lelkész s tanító társadalmi helyzete, papmarasztás, iskolák állapota, azoknak szellemi színvonala stb.

Az eddig megjelent dolgozatok egy részében ezekről csak kevés szó esik. Pedig csakis úgy lesz lehetséges a tiszántúli ev. ref. egyházkerület történelmének megírása, ha az egyes egyházak történelmében ezek a fejezetek is helyet foglalnak. Ajánljuk ezeket a szempontokat az egyes t. egyházak történelmével ezután foglalkozni szándékozók figyelmébe.

Elemi lélektan. Szemléltető alapon a nevelés-tanra alkalmazva. H. De Raaf hollandi eredetije és W. Rheinen fordítása nyomán tanító és tanítónő képzőintézetek használatára, írta: Vágvolgyi Béla. Esztergom, 1902. Buzárovics G. kiadása.

A közoktatásügyi miniszter legutóbbi jelentésében panaszképpen említette fel, hogy „a tanítóképző intézeteinknél eddig a jó tankönyvekben észlelt hiány szükségessé teszi, hogy azok használatára tankönyvek szerkesztessenek.“ Szerző abból a tárgyból akar jó tankönyvet nyújtani, a mely tárgynak a módszere a legnehezebb és legbonyolultabb. A lelki jelenségek felismerése nagyon nehéz, mert közvetlenül csakis a

tudat utján nyerünk tudomást a lelki jelenségekről, vagyis a tudat ismerteti meg velünk a tudatot, azaz itt a megfigyelő s a megfigyelt ugyanaz. A lelki jelenségek direkt megfigyelésére szerszámaink nincsenek, de maga a külön szerszámok nélkül való megfigyelés is lehetetlen, mert minden ilyen belső megfigyelés külön tudatbeli jelenség lévén, a megfigyelendő jelenség, a mikor megfigyelésére készülünk, már nincs is jelen. Ezért a lélektan, mint exact tudomány még ma is csak a kezdet kezdetén van, s kivéve egyes elemi részeit, többé, kevésbé inkább subjectiv mivoltu leírása olyan jelenség-csoportoknak, melyek az életre vonatkozó jelentőségükkel fogva kidomborodtak s az emberi élet megfigyelőinek, a költőknek, a bölcséknek, történettudósoknak stb. figyelmét magukra vonták.

Jelen munka a lélektan megértését az egyedül helyes szemléleti módszerrel akarja eszközölni. Példákkal szemléltet minden lelki jelenséget s pedig igen helyesen leginkább a gyermek lelki világából merítve a példákat. Lássunk rá pár példát.

Mi az ok és akarat? Ha egy fillért az asztal lapján egymásután gyorsan végig huzunk, megmelegszik. A dörzsölés a megmelegedés oka, a megmelegedés az előbbinek okozati következménye.

Mi az akarat? A gyermek enni kíván, az asztalon ételt lát s ekkor azt mondja: „Ezt akarom enni!“ Szép időben szívesen mennék sétálni, de mivel iskolába kell mennem azt mondom: „Most nem megyek sétálni.“ Az említett két törekvés közül az első az akarasra, a második a nem akarasra vonatkozik.

Ebből a két vázlatos példából is kitűnik, hogyha a lélektan nehéz definióit világos példákkal szemléltetjük, azok nagyon egyszerűekké lesznek. Tehát csak helyesülhetjük a szemléltető módszernek a lélektan tanításába való bevitelét különösen a tanítóképzőintézeteknél, mert a lélektan nem csak mint tudomány kell, hogy érdekelje a kezdő tanítókat, hanem mint arra szolgáló eszköz is, hogy a gyermeki lélekben olvasni tudjanak, s a gyermek-psychologia alapos ismeretének birtokában ne csak tanítsanak, hanem neveljenek is. Mint ilyen tankönyvet melegen ajánljuk tanítóképzőintézeteink számára, de ajánljuk minden olyan tanítónak is, a ki a lélektan eredményeit tanításban is értékesíteni akarja.

B.

A Kókai Lajos kiadásában megjelent egy 53 oldalra terjedő füzet, mely azokat az imákat és beszédeket foglalja magában, melyek a borosjenői *Tisza Kálmán* végtisztességtétele alkalmával elmondattak. Megannyi méltó művek a nagy halotthoz, Széll Kálmán esperestől ina és bucsuszó; Antal Gábor püspöktől gyászbeszéd, Szabó István geszti lelkésztől imádság.

Keresztelési és Esketési beszédek. Palmer „Causa-Reden“ nyomán írta Papp Károly tiszainokai lelkész. Az általános használatban levő ágendás könyvekben foglalt e nemű beszédeknek kibeszélhetetlen hátrányuk a végtelen hosszadalmasság. Mintha csak ezen a bajon akart volna segíteni szerzőnk e füzet kibocsátásával, melyben 9 keresztelési. (3-hoz külön imádság) — egy egyházkerületi (imádsággal) — 25 esketési beszéd s ezekhez való imádságok, megáldás stb. foglaltatnak. Nem engedi terünk, hogy az egyes művek külön méltatásába s ismertetésébe bocsátkozzunk, de nyugodtan ajánljuk lelkésztársainknak, hogy a 70 oldalas füzetet szerezzék meg. A mű a Kókai Lajos kiadása s 1 korona 20 fillérért kapható.

NEKROLOG.

SZENDY PÁL

1821—1902.

Egy szorgalmas, munkás élet nyert befejezést ez év július 19-én hajnali 4 órakor. Szendy Pál nyug. ev. ref. tanító, az arany érdemkereszt tulajdonosa ekkor hajtá fejét örök álomra.

Ki volt Szendy Pál? Egyszerű néptanító. Zajtalan, csendes volt élete, de áldástosztó. Nagy dolgokat nem cselekedett, de abban a munkakörben, melyet az isteni gondviselés számára kijelölt, hiven, becsületesen forgolódott s nevének tiszteletet, becsületet szerzett.

53 évig működött a tanítói pályán s ez idő alatt ezer meg ezer gyermek tanulta meg tőle az Isten féltelmét, tiszteletét, a szelidség, alázatosság és háladátosság szent igéi mellett az ismeretek elemeit.

Szeretetet környezte életében, a hála könnyei hulltak koporsójára az egykori tanítványok szemeiből.

Született Komárom megyének Nagy Keszti községében 1821. május 27-én. Mikor egy éves volt, szülei Mező-Turra költöztek s a gyermek ezt a várost ismerte meg szülőhelyének. Itt töltötte gondtalan gyermekéveit, itt kezdte meg tanulói pályáját. Az elemi iskolákat s a gymnasium hat osztályát Mező-Turon elvégezvén 1838-ban a debreceni ref.-főiskola növendéke lett. Innen ment tanítónak az 1841-ik évben Tisza-Fődvárra. Egy évi sikeres működés után előbb Tisza-Igar, majd Tisza-Abád, Kenderes, 1855-ben pedig Mező-Tur hívta meg tanítónak, rábízván az egyik 4. osztályú leány iskola vezetését. 39 évig állott a mezőturi ref. egyház szolgálatában. Ez idő alatt szelid, nyájas modorával, tanítói működésével úgy az egyházi előjáróság, mint a városi polgárság szeretetét s kartársai nagybecsülését teljes mértékben kiérdemelte.

Valódi tanító volt! A türelem és tudás, a kötelességérzet és hivatásszeretet csodás módon egyesültek benne. Nehéz, terhes munkáját közmegelegedésre teljesítette, nem lankadt egy percre sem. Pedig a népoktatási törvény életbe léptetése előtt növendékeinek száma 140, 160 sőt 197 is volt.

A napi fárasztó munka mellett az önképzésről sem feledkezett meg. Igyekezett a haladó kor paedagogiájával lépést tartani. Az új tanítási rendszert, a módszertan újabb elveit nemcsak ismerte, de azokat sikerrel is alkalmazta. Iskolája mintaiskola volt. A város minden részéből vitték hozzá a szülők gyermekeiket, kiket ügybuzgósággal, nem lankadó szeretettel nevelt és tanított még akkor is, midőn az évek terhe alatt vállal már roskadozni kezdtek.

Nem csak az iskolában, a közéletben is tevékenyen működött. Presbyter, városi képviselő s tanítótanárság elnök volt évek hosszú során.

Hosszu életet élt s e hosszú élet rá nézve gyönyörűség volt, számára boldogságot termelt.

Tisza-igari rektor korában családot alapított. Nőül vette n. Kovács Mihály t-igari rektor leányát Juliánát, kivel 51 évig élt boldog családi életet. Házasságukat az ég kilenc gyermekkel áldotta meg, kik közül 6-an most is életben vannak, 2 fiu és 4 leány. Egyik fia:

Lajos pacséri ref. lelkész, Imre pedig a debreceni ev. ref. egyház egyik kitünő, munkás tanítója.

1893-ban nagy csapás érte Szendy Pált. Lelkének fele, a hü nő, a szerető hitves, a gondos anya meghalt. A csapás megtörte, nem volt többé az a vidám, jókedvű ember mint azelőtt. Az évek súlyát is erősen érezte. Pihenni vágyott. Kérte nyugdíjaztatását, mi 1894. szept. havában meg is történt. A turi egyház, tanítótanárság érzékenyen bucsuzott el a hü munkástól, szerető barátától, kartárstól. Ő felsége, a király pedig hosszú, közhasznú szolgálatainak elismerésül és jutalmául a koronás arany érdemkereszttel tüntette ki.

8 évig élt nyugalomban. A szeretet, tisztelet övezte ősz fejét. A nép melynek javáért, boldogulásáért oly sokat tett; — az egyház, melynek hü munkása volt; — a tanítótanárság, melynek buzgó, tevékeny tagja volt szinte versenyeztek, hogy a nyugalom éveit számára megédesítsék s életének alkonyát derűs, boldoggá tegyék.

Szerető gyermeki kezek gondozták bus özvegségében. Az utóbbi időben gyengélkedett, míg végre július 19-én hajnalban csendesen elaludt. A mily nyugodt volt élete, épen oly nyugodt, csendes volt halála.

Temetése július 20-án volt. Részt vett azon Mező-Tur minden lakója.

Az egyház egykori hü munkása iránt azzal mutatta ki szeretetét s elismerését, hogy 100 korona temetési költséget szavazott meg, a temetési szertartást ingyen végeztette, koporsójára pedig koszorút helyezett e felirattal: „Régi hü tanítójának tisztelete s kegyelete jeléül a mezőturi ev. ref. egyház.“

De ott volt az egykori kartársak koszorúja is „öreg kartársának a mezőturi ev. ref. tanítótanárság“ felirással. A sírnál pedig a tanítótanárság nevében Kecskeméthy László vett érzékeny bucsut az elköltözöttől.

Aludjék békével. Áldott legyen emlékezete.

Tassi Miklós.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Személyi hir.** Főtiszteletű Kiss Áron szeretett püspökünk a nyár hátralevő heteit részben N.-Kőrösön s Budapesten gyermekeivel, részben pedig a dunántúli vidékeken fogja tölteni. Hónapok óta súlyos betegségben szenvedő neje is annyira erősödött, hogy üdülni vidékre utazhatik. Hozza vissza mindkettőjüket az Isteni gondviselés megújult erővel és a legjobb egészséggel.

— **Az „egyedül üdvözítő“ és uralkodni kívánó egyház legfrissebb kívánsága.** A pápásoknak annyi a hirlapja a mai idők folyása szerint, hogy már-már beletéved az ember a számontartásukba. Van miből fenntartani, a közönség hozzájárulása nélkül is; a hozott anyagi „áldozatok“ pedig bőven kifizetik magukat, ha nem is közvetlenül, de a pápás érdekek megóvásában s az azzal kapcsolatos nyereményekben. Egyik ilyen vidéki pápás ujság közelebről azért kíván kötölöztködni, hogy a debreceni szabadságszobor leleplezési ünnepélye alkalmával nem fényes rukás római vallású pap celebrált, nem tömjénfüsttel szentelték fel a szobrot, mise sem volt, szóval az ünnepély vallásos része csupán csak a reformátusok nagy templomában folyt le. Nem is lett volna rossz. A kálvinista nagy templom és a református

iskola impozáns épülete közt fekvő téren, hasonlíthatlanul nagy többségben reformált ünneplő közönség színe előtt valami megindító lett volna egy kis pápás szertartás! Hja! tisztelt atyámiai, szerencsére rég elmúlt az az idő, a mikor a pápás egyház ünnepléseiben a protestáns tisztviselők és céhek is megjelenni kényszerítették, s vele együtt elmúlt az is, hogy a pápások az illetéktelen helyekre is oda tolakodhassanak. S aztán mi csoda absurdum is lett volna az, hogy az emberi tekintély rendszerén szerkesztett pápás egyház a *szabadság-szobor* ünnepségén szerepelt volna? Nem való önknek a világosság szövétneke, melyet a szobor kezében magasra emel, s a *széttört* rabbilincs, — mely a szobor lábainál hever — nem jelvényök önknek. Sötétség és békó! majd, ha valahol ezeknek emelnek szobrot, nem lesz kifogásunk ellene, oda elmehetnek akárminő „fényes segédlettel” celebrálni. Addig pedig „az én házam az én váram.”

— **Felhívás.** Tisztelettel felkerem lelkészársaimat és tanítóinkat, hogy a nyári munka végével, az új negyed alkalmával, szeptember 1-én gyülekezetök tagjainak a szerkesztésében megjelenő *Igazmondó* néplapot ajánlani sziveskedjenek. Szükségtelen mondanunk, hogy milyen nagy segítségünkre lehet egy ilyen lap, gyülekezeti munkánkban. Az irtó szónak, a sajátónak befolyása nagy. Egyháziéletünk fellendülésére munkál s a hova az igazmondó jár, az általa végzett jó és nemes munkáról mindenütt csak dicsérettel szólhatnak. A lap csinos kiállításban minden szombaton megjelenik. Három óra előfizetési ára 60 fillér, ha legalább 10 példány küldhető egy csomagban. Külön névre pedig 80 fillérért küldjük. Mutatványszámokat kívánatra bárkinek küldhetünk. Budai János b.-bőszörményi ev. ref. lelkész az *Igazmondó* szerkesztője.

— **Iskolai értesítés.** A *sárospataki* ev. ref. főiskolában az 1902–1903-ik iskolai év szeptember hó 1-én kezdődik. Felvétel és beiratkozás: a főgymn.-ban szept. 1–4-ig, a theol. és jogakadémián szept. 1–9-ig, azonban a katonai szolgálatból jövők október 8-ig vétetnek fel. Előadások kezdete: a főgymnáziumban szept. 5, az akadémián szept. 11. Beiratás az új tanulók részére a gymnáziumban 4 korona a theol.- és jogakadémián 8 kor. Tandij és egyéb címeken a gymnáziumi tanulók közül az I. II. osztályú prot. vallásuak egész évre 50 koronát, nem protestánsok 60 kor.-t a III–VIII. osztályuak, ha protestánsok 48 kor.-t, ha nem protestánsok 64 kor. fizetnek. A theol. akadémián a tandij egész évre 18 korona. A jogakadémián a prot. vallásuak egész évre tandij és egyéb címeken 64 koronát, a nem protestánsok 86 koronát fizetnek. A theol. akadémiái hallgatói s a prot. vallásu joghallgatók az ünnepi követség (legatio) jótéteményét élvezik. A joghallgatók s gymn. tanulók tandij elegendésben részesülhetnek s az erre vonatkozó kérvények aug. 25-ig a főiskolai igazgatósághoz nyújtandók be. Szorgalmas és jó előmeneteli tanulók szorgalmi díjakban és tápintézeteli jótéteményben (ingyenes, 40, 80 és 120 koronás helyek) részesülnek. A tápintézeteli étkezés szept. 5-én kezdődik. A városban a főiskolai igazgatóság által engedélyezett helyeken szállás és ételmezés olcsó áron kapható. Tudakozódásokra készséggel ad felvilágosítást egy a főgymn. mint az akad. igazgatói hivatal. A *sárospataki ev. ref. főiskola igazgatósága.*

— **Debrecenben végzett hittanhallgató két külföldi alapítványon.** Nánássy Lajost, debreceni theol. akadémiánknak a közelebbi tanévben végzett jeles növendékét Utrechtben fölvetették az egyik ottani 1400, s

e mellett utazási 100, tehát egy évre 1500 koronás alapítványra. Már előbb folyamodván ugyanő az edinburghi alapítványra is, melyre azonban akkor nem vétethetett föl, ottani jó barátunk, Dr. Cunningham lelkész ur, később egy 900 koronás alapítványt, a Biggart-félet eszközölte ki neki. Ifju tanítványunk, régi vágyát látván ezzel teljesülve, hogy t. i. a skót egyházi élettel megismerkedhessék, a sokkal kisebb, az edinburghi alapítványt fogja elfogadni, s mihelyt arra való fölvételről hivatalosan értesül, holland alapítványáról lemond. Az edinburghi rendes alapítványra különben szintén a mi theol. akadémiánk egy másik végzett növendéke, Bokor Sándor vétetett föl. (Cs. L.)

Tartalomjegyzék: A törvény területi hatálya. Dr. Balczár Dezső. — Gondolatok egyházi törvényeink felett a közlegő zsinat alkalmából. Nagy István. — A szupplikáció modernizálva. Rusticus. — Közéletünk: Egyházkerületi jegyzőkönyvek. R-v. — Irodalom. — Nekrológ: Szendy Pál. Tassi Miklós. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályásat.

A turai segédlelkézi állásra, melyhez 500 azaz ötszáz korona fizetés, teljes ellátás van kötve, ezennel pályázatot nyitok. Az állás azonnal elfoglalható.

Tura, 1902. aug. 6.

Szabó Zsigmond,
ev. ref. lelkész.

Pályásat tanítónői állásokra.

A hajdu-bőszörményi ev. ref. egyház pályázatot hirdet öt tanítónői állásra.

Javadalom mindenik állásnál egyenlő: 800 korona készpénz, 240 korona lakbér, évnegyedként egyházi pénztárból előre fizetve és 100 korona törvényrendelte korpótlék.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu okleveles tanítónők. Megválasztottak az egy évi sikeres működés után állandósíttatnak és mindig az iskolaszék által kijelölt osztályt vagy osztályokat kötelesek tanítani.

Állomását mindenik megválasztott 1902. szeptember első napján tartozik elfoglalni.

Pályázati kérvények augusztus hó 17-ig alulírott lelkészhez adandók be.

Kelt H.-Bőszörményben az ev. ref. egyház-tanács 1902. év július 27-én tartott üléséből.

Szolnoky Gersson,
lelkész-elnök.

Pályásat,

a bihar-udvari-i ev. reform. egyház segéd tanítói állomására.

Javadalma: 800 korona készpénz és egy szobából álló lakás az iskola épületében, közvetlen a tanterem mellett.

Kötelessége: a II. és III-ik fi-osztály vezetése az egyházkerületi tanterv szerint.

A kellőleg felszerelt kérvények f. évi augusztus 16-ig alólirhoz küldendők be. Az állomás szeptember 1-én elfoglalandó.

Bihar-Udvari, 1902. Julius 29.

Szabó Imre,
lelkész.

Pályásat,

a vésztői ev. ref. egyház orgonista-kántori állására.

Javadalma: 200 K. készpénz, 25 Hl. buza, 18 Hl. árpa az egyház magtárából kimérve, szabályszerű stóla (Lélekszám 7840) és lakás. Kötelességei: minden kántori szolgálaton kívül a nagy fiiskolában énektanítás, a tanítók betegsége esetén azok helyettesítése. Pályázati kérvény, melyhez iskolai, szolgálati bizonyítvány és kereszt levél melléklendők, f. évi október 1-ig a lelkészi hivatalhoz küldendő. Dalárda vezetésére hajlandók és képesek előnyben részesülnek. Énekpróba idejéről a jelölendők később értesítetnek.

Pályásat.

A hajduböszörményi ev. ref. gymnásium igazgató tanácsa ez intézetnél a VII-ik osztály felállítására alkalmából egy a latin—görög nyelv- és irodalom tanításával egybekötött helyettes tanári állást szervezett, melyre ezennel pályázatot hirdet.

Javadalmazás: 1600 korona, évnegyedes

előleges részletekben az egyházi pénztárból ki-
szolgáltatva.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu tanárok és tanárjelöltek, kik szabályszerűen felszerelt kérvényeiket (keresztlevél, végzett tanulmányaikat, eddigi szolgálati viszonyukat, védkötelezettségüket feltüntető bizonyítványaikat) folyó évi aug. 20-ig a gymn. igazgató tanácshoz címezve az igazgató tanács alólírott elnökéhez adják be.

A megválasztott — ha nem okleveles, oklevelének megszerzése után — állandósíttatása az ig. tanács intézkedésétől tétetik függővé.

Kelt a gymn. igazgató tanácsának 1902. aug. 4-én tartott üléséből.

Somossy Béla
főgondnok,
az ig. tanács elnöke.

1—2

Toronyórák,

palota, városházi, laktanya és gyári órák berendezését **legelőnyösebben eszközli**

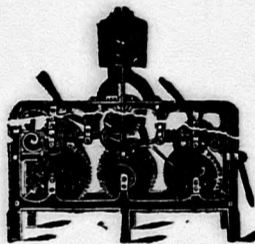
Mayer Károly utóda

Müller János

államilag kedvezményezett
I. magyar óragyár =

Budapest, VII., Kazinczy-u. 3. sz.

Képes árjegyzékek, költségvetések bérmentve.



NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre, minőségre és olcsóságra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljei szerint készült fiu- és gyermek ruhák vannak raktáron.

Minden darab saját műhelyében, személyes felügyelete alatt készül.

Az ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiók-telepek.

Alapított 1845-ben.